

ประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร*

EFFECTIVENESS IN THE MANAGEMENT OF CENTRAL RELIGIOUS PROPERTIES
OF THE OFFICE OF BUDDHISM KAMPHAENG PHET PROVINCE

ภาวิณี ไม้สุวรรณ, พระพิทักษ์ कुमारโก, พระครูอาทรวชิรกิจ (มานะ ฐานิสโร)

Pawinee Maisuwong, Phra Pitak Kunarukko, Phrakhuathornvachirakit (Mana Thanissaro)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kondeetenarak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และเสนอแนะประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร เป็นแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการ จำนวน 238 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ 3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหา ขาดระบบการบริหารที่มีความโปร่งใสและทันสมัยเพียงพอ

*Received September 1, 2025; Revised September 18, 2025; Accepted October 2, 2025

กระบวนการดำเนินงานบางส่วนยังมีความซ้ำซ้อน ล่าช้า และไม่ใช่ออกภาพ ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขและยกระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ควรพัฒนาระบบการจัดการศาสนสมบัติกลางให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูล

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารจัดการ; ศาสนสมบัติกลาง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. Examine the level of effectiveness in the management of central ecclesiastical properties by the Office of Buddhism in Kamphaeng Phet Province, 2. Compare students' opinions on the effectiveness of central ecclesiastical property management by the Office of Buddhism in Kamphaeng Phet Province, classified by personal factors, and 3. Investigate problems, obstacles, and provide recommendations regarding the effectiveness of central ecclesiastical property management by the Office of Buddhism in Kamphaeng Phet Province. The study employed a mixed-methods approach. For the quantitative research, the sample consisted of 238 ecclesiastical administrators, and the data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. For the qualitative research, data were collected from nine key informants through in-depth interviews and analyzed using descriptive content analysis techniques.

Findings were as follows: 1. The effectiveness of the management of central religious property by the Office of National Buddhism, Kamphaeng Phet Province, was found to be at the highest level overall. 2. A comparison of the opinions of ecclesiastical administrators regarding the effectiveness of the management of central religious property by the Office of National Buddhism, Kamphaeng Phet Province, classified by personal factors, revealed no overall differences. Specifically, differences in age, monastic seniority (vassa), general educational level, Nak Tham qualifications, and Pali studies qualifications were not statistically significant. Therefore, the research hypotheses were rejected. and 3. The Problems, obstacles, and Recommendations concerning the effectiveness of the management of central religious property by

the Office of National Buddhism, Kamphaeng Phet Province, indicated that the major problems included the lack of a sufficiently transparent and modern management system, as well as certain operational processes that remained redundant, delayed, and lacking unity. The recommendations for improving and enhancing management effectiveness included developing a transparent and verifiable management system for central religious property by applying digital technology to the collection, management, and dissemination of information.

Keywords: Effectiveness; Management; Central Ecclesiastical Property

บทนำ

ศาสนสมบัติกลางในประเทศไทยเป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางศาสนาและสังคม การบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางนั้นมีความสำคัญต่อการรักษาความเป็นธรรม การปกป้องทรัพย์สินจากการถูกใช้ผิดวัตถุประสงค์ และการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนและสังคมภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐโดยการทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแลรักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา (พระครูพิพิธพัฒนการ (ผอม จันทโภาโส), 2566)

การดำเนินการของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร เป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการให้ความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ดูแลรักษา และจัดการวัดร้าง และศาสนสมบัติกลาง ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีผู้บริหารงานคอยควบคุมดูแล ให้การจัดการบริหารงาน ให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามเป้าหมาย ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นหัวหน้างานเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนางานคณะสงฆ์ และการสร้างความมีประสิทธิภาพของหน่วยงาน ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็น ว่าผู้นำนั้น ๆ มีคุณสมบัติความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใด และผู้บริหารในฐานะผู้นำหน่วยงานจะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน (พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปญโญ) และคณะ, 2562)

นอกจากนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการดูแลและบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางในจังหวัดกำแพงเพชร การบริหารจัดการศาสนสมบัตินั้นต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การตรวจสอบและควบคุมการใช้ทรัพย์สิน การป้องกันการทุจริต และการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมและศาสนา การบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสมหรือไม่มีประสิทธิภาพอาจนำไปสู่การสูญเสียทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ที่ไม่เต็มที่ (พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปัญญา) และคณะ, 2562) ปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชรที่มักพบ ได้แก่ การจัดทำทะเบียนศาสนสมบัติกลางยังไม่เป็นระบบ ขาดฐานข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ทำให้การติดตามการใช้ประโยชน์เป็นไปได้ยาก (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานเลขาธิการกรม, 2565) บุคลากรมีจำนวนจำกัด เมื่อเทียบกับภาระงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้การตรวจสอบและควบคุมสัญญาเช่าศาสนสมบัติไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ส่งผลให้การบำรุงรักษาทรัพย์สินและพื้นที่ของศาสนสมบัติกลางไม่ต่อเนื่อง ปัญหาสัญญาเช่าและข้อพิพาทกับผู้เช่า เช่น การผิดสัญญา ไม่ชำระค่าเช่า หรือการใช้ประโยชน์ผิดวัตถุประสงค์ ระเบียบกฎหมายที่ซับซ้อน ทำให้กระบวนการอนุมัติ/ดำเนินการล่าช้า ไม่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2566) การมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลพุทธศาสนิกชนยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือร่วมตรวจสอบการบริหารจัดการศาสนสมบัติได้อย่างเพียงพอ

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อทำความเข้าใจปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การวิจัยในครั้งนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนานโยบายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน และสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและเสนอแนะประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ในเขตพื้นที่ที่ตั้งของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร ทั้งหมด 11 อำเภอ จำนวน 629 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร, 2564)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง พระสังฆาธิการในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ในเขตพื้นที่ตั้งของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 238 รูป จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา
2. พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะ และ
3. พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร และตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบ แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ หาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 ถึง 1.0 ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) เท่ากับ 0.850

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1. นักวิชาการหรือ

ผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2. พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะ และ 3. พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 238 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับ 238 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 9 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม

	ประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ	ระดับการปฏิบัติ		
		(\bar{X})	S.D.	แปลผล
1	ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ	4.50	0.14	มาก
2	ด้านประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ	4.47	0.20	มาก
3	ด้านความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรศาสนสมบัติกลาง	4.48	0.20	มาก
4	ด้านการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ	4.60	0.25	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนาสมบัตติกกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม (ต่อ)

	ประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนาสมบัติ	ระดับการปฏิบัติ		
		(\bar{X})	S.D.	แปลผล
5	ด้านความเหมาะสมของนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการ	4.74	0.17	มากที่สุด
6	ด้านการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาสมบัตติกกลาง	4.52	0.17	มากที่สุด
โดยภาพรวม		4.55	0.06	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนาสมบัตติกกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความเหมาะสมของนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาสมบัตติกกลาง อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ด้านความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรศาสนาสมบัตติกกลาง อยู่ในระดับมาก ด้านประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ศาสนสมบัตติกกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ศาสนสมบัตติกกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	t/F	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	อายุ	0.122	0.974	-	✓
2	พรรษา	0.100	0.960	-	✓
3	วุฒิการศึกษาสามัญ	0.800	0.451	-	✓
4	วุฒิการศึกษานักธรรม	0.103	0.902	-	✓
5	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	0.243	0.867	-	✓

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการ ศาสนสมบัตติกกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ พบว่า ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร ยังขาดความโปร่งใสในหลายมิติ โดยเฉพาะระบบการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ชัดเจนและไม่ทั่วถึง การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรายได้ รายจ่าย การใช้ประโยชน์จากศาสนสมบัติกลางยังมีข้อจำกัด ส่งผลให้ประชาชน พระสงฆ์ และผู้เกี่ยวข้องไม่สามารถตรวจสอบหรือติดตามได้อย่างต่อเนื่อง ด้านประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ พบว่า ปัญหา อุปสรรคกระบวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดกำแพงเพชร ยังมีความล่าช้าและซ้ำซ้อน เนื่องจากขั้นตอนการดำเนินงานจำนวนมากยังคงพึ่งพาเอกสารและการอนุมัติแบบเป็นลำดับขั้น ทำให้ใช้เวลานานและสิ้นเปลืองทรัพยากร อีกทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังมีจำนวนจำกัด ส่งผลให้การตรวจสอบ การติดตามผล และการบำรุงรักษาทรัพย์สินไม่เป็นไปตามกำหนดเวลา นอกจากนี้ ยังพบว่า การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความคล่องตัว ด้านความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรศาสนสมบัติกลาง พบว่า ปัญหา และอุปสรรคการใช้ทรัพยากรศาสนสมบัติกลางในจังหวัดกำแพงเพชรยังไม่เกิดความคุ้มค่าเท่าที่ควร เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไม่เต็มศักยภาพ บางพื้นที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง ขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและสูญเสียมูลค่า ขณะเดียวกัน การให้เช่าหรือการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินยังขาดระบบบริหารที่โปร่งใสและชัดเจน ส่งผลให้การจัดเก็บรายได้ไม่ตรงตามศักยภาพที่แท้จริง อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ทำให้การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาศาสนสมบัติกลางขาดประสิทธิภาพและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในระยะยาว ด้านการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ พบว่า ปัญหา และอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางในจังหวัดกำแพงเพชรยังมีข้อจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการอย่างชัดเจน พระสังฆาธิการหลายระดับยังไม่ถูกเชิญชวนให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผน กำหนดนโยบาย หรือติดตามการใช้ประโยชน์ศาสนสมบัติกลางอย่างเต็มที่ ส่วนใหญ่มีบทบาทเพียงในฐานะผู้รับรู้ผลการดำเนินงานมากกว่าการมีส่วนร่วมในเชิงตัดสินใจ ขณะเดียวกัน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย และแนวทางการจัดการทรัพย์สินยังเป็นอุปสรรคที่ทำให้พระสังฆาธิการบางรูปไม่สามารถเสนอแนวทางเชิงวิชาการหรือกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักการบริหารได้ ด้านความเหมาะสมของนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการ พบว่า ปัญหา และอุปสรรคนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางในจังหวัดกำแพงเพชรยังมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบริบทความเป็นจริงของพื้นที่และความต้องการของวัดหรือชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นนโยบายที่กำหนด

จากส่วนกลางและมุ่งเน้นการควบคุมมากกว่าการส่งเสริม ทำให้วัดและพระสังฆาธิการในท้องถิ่นบางแห่งรู้สึกว่าการจัดการศาสนสมบัติกลางตามสภาพจริงและด้านการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลาง พบว่า ปัญหา และอุปสรรคการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลางยังคงมีข้อจำกัดด้านความโปร่งใสและความสะดวกในการใช้ประโยชน์ โดยข้อมูลส่วนใหญ่กระจายอยู่ในเอกสารหรือระบบภายในของสำนักงานพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ได้จัดทำให้อยู่ในรูปแบบที่ประชาชน วัด หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงได้ง่าย ข้อมูลสำคัญ เช่น ขอบเขตที่ดิน รายได้จากการจัดการทรัพย์สิน หรือการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน มักไม่ถูกนำเสนออย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและอาจนำไปสู่ข้อสงสัยในความโปร่งใส

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่ 1 ความเหมาะสมของนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้าน 3 การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลาง อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความโปร่งใสในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากว่าพระสังฆาธิการมีการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระธีระยุทธ อุชฺฐาโร (เอมเปย) (2561) ที่ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากว่า มีการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูใบฎีกามนตรี อธิปญโญ (สมาธิ) (2560) ที่ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบ

ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะประสิทธิผลการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางยังประสบปัญหาด้านความโปร่งใส ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากว่า ขาดระบบตรวจสอบและการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน ด้านประสิทธิภาพกระบวนการยังซับซ้อน และขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ขณะที่การใช้ทรัพยากรยังไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในหลายกรณี นอกจากนี้ พระสงฆ์บางส่วนมีส่วนร่วมจำกัดในเชิงนโยบายและการตัดสินใจ ทำให้นโยบายและแนวทางการบริหารจัดการบางส่วนไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน อีกทั้ง ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนสมบัติกลางยังเข้าถึงได้ยากและไม่ถูกรวบรวมอย่างเป็นระบบ ดังนั้น จึงควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการสื่อสารที่โปร่งใส ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ กระชับและทันสมัย ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ทุกระดับมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และทบทวนนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทสังคม เศรษฐกิจ และความคาดหวังของประชาชนในปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระธีระยุทธ อุชฺจาโร (เอมเป็ย) (2561) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารในอำเภอหนองแคส่วนใหญ่มีอายุ และพรรษามาก ไม่รู้การจัดทำบัญชีศาสนสมบัติ และบัญชีต่าง ๆ ยังขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดทำบัญชีต่าง ๆ ข้อเสนอแนะพบว่า คณะสงฆ์ต้องเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต เนื่องจากหลายพื้นที่ในจังหวัดสระบุรีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีพุทธศาสนิกชนมาเยี่ยมชมและมีการทำบุญบริจาคปัจจัยเป็นจำนวนพอสมควร หากในอนาคตภาครัฐมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีวัดก็ควรมีการเตรียมความพร้อม

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร เป็นผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยนำผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาประมวลร่วมกัน เพื่อสะท้อนภาพรวมของสภาพการดำเนินงาน

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนา ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดระบบเป็นกรอบองค์ความรู้จากการวิจัย เพื่อแสดงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลาง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานในระดับพื้นที่ได้ต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้เป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังนี้

1. ด้านนโยบายและกฎหมาย การบริหารศาสนสมบัติกลางยังต้องอาศัยกรอบกฎหมายที่ชัดเจน เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบของสำนักงานพระพุทธศาสนา แต่การปฏิบัติจริงยังมีความซับซ้อน และบางครั้งขาดแนวทางปฏิบัติที่เป็น

มาตรฐานเดียวกันทุกพื้นที่ พบข้อจำกัดในการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้การจัดการทรัพย์สินไม่คล่องตัว

2. ด้านการบริหารจัดการ กระบวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางในจังหวัดกำแพงเพชร มีการดำเนินงานตามระเบียบ แต่ยังคงขาดเครื่องมือหรือนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บข้อมูลที่ดิน ทรัพย์สิน และการจัดทำทะเบียนยังไม่สมบูรณ์ ส่งผลต่อการวางแผนและการตรวจสอบ

3. ด้านประสิทธิผล การบริหารจัดการมีความคืบหน้าในแง่การจัดเก็บรายได้ การให้เช่าที่ดิน และการใช้ประโยชน์ แต่ยังไม่เต็มศักยภาพ มีปัญหาจากการบุกรุกที่ดิน หรือการใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มรายได้และการรักษาทรัพย์สิน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรที่จะต้องพัฒนาฐานข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง
2. พระสังฆาธิการผู้ดูแลพื้นที่ควรที่จะต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด
3. ภาคประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรที่จะต้องนำข้อเสนอแนะมาทบทวนและปรับปรุงนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทสังคม เศรษฐกิจ และความคาดหวังของประชาชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรที่จะต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ เช่น ข้อมูลรายได้ ค่าใช้จ่าย สัญญาเช่า การใช้ทรัพย์สิน
2. ควรที่จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบภายในที่มีความเป็นอิสระ
3. ควรที่จะต้องเปิดโอกาสให้พระสังฆาธิการทุกระดับมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและตรวจสอบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางระหว่างจังหวัดกำแพงเพชรกับจังหวัดอื่น ๆ เพื่อหาจุดแข็ง-จุดอ่อน และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

2. ควรที่จะต้องศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล เช่น ความรู้และทักษะของบุคลากร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ฆาธิการ และการกำกับติดตาม เพื่อหาความสัมพันธ์ที่ชัดเจน

3. ควรที่จะต้องทดลองพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการบริหารจัดการใหม่ ๆ เช่น ระบบฐานข้อมูลดิจิทัล การติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วม แล้ววัดผลว่ามีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นหรือไม่

4. ควรที่จะต้องศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ฆาธิการ ภาคประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติกลางในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานเลขาธิการกรม. (2565). *รายงานผลการดำเนินงาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครูใบฎีกามนตรี อธิปัญญา (สมาธิ). (2560). *ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูพิพิธพัฒนาการ (ผอม จนโทภาโส). (2566). การสร้างวัดและการจัดการศาสนสมบัติของวัดในประเทศไทย. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(5), 185–194.

พระครูสิทธิวิจิตรโสภิต (ประสิทธิ์ สมมาปัญญา) และคณะ. (2562). การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ฆาธิการในการอนุรักษ์พุทธสถาน ในจังหวัดกำแพงเพชร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 61–72.

พระธีระยุทธ์ อุชุงาโร (เอมเปียม). (2561). *การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร. (2564). *ข้อมูลวัด จังหวัดกำแพงเพชร*. กำแพงเพชร: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกำแพงเพชร.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). *รายงานผลการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.